

VLADAVINA PRAVA U DOBA EPIDEMIJE KORONA VIRUSA



Ovaj tekst je nastao u okviru projekta koji je podržan od Fonda braće Rokfeler (Rockefeller brother fund). Stavovi izneseni u ovom tekstu ne moraju odražavati mišljenje donatora koji je podržao projekat.

Podgorica, 16. april 2020.

Od samog početka krize izazvane širenjem korona virusa, nadležni organi su se trudili da pravovremeno reaguju i uvedu adekvatne mjere. Građanska alijansa (GA) pozdravlja njihove napore, prije svega iz oblasti zdravstvene zaštite, a u cilju ublažavanja posljedica epidemije. U tom cilju, do danas je uvedeno 89 mjera i 19 preporuka.

Sve zdravstvene mjere, kako je saopšteno, donešene su na preporuku zdravstvene struke, što je pohvalno, jer se u ovim trenucima pokazuje ozbiljnost time što se struka stavlja na prvo mjesto. Tako smo bili svjedoci da je još prije proglašenja prvog potvrđenog slučaja virusa COVID-19 u Crnoj Gori, Ministarstvo zdravlja pravovremeno reagovalo donošenjem Naredbe za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju, suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore" br. 15/20 od 15.03.2020. godine) kojom je, između ostalog, naloženo zatvaranje ugostiteljskih objekata, tržnih centara, kladionica i sl. Nakon potvrđenih 15 slučajeva oboljelih od virusa COVID-19 u opštini Tuzi, Ministarstvo zdravlja je opet blagovremeno reagovalo donošenjem Naredbe za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju, suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br. 023/20 od 25.03.2020), kojom se građanima opštine Tuzi zabranjuje izlazak iz objekata stanovanja i izlazak sa teritorije opštine Tuzi. Ova mjera se pokazala kao djelotvorna jer je nakon donošenja iste potvrđen vrlo mali broj slučajeva oboljelih od virusa COVID-19.

Država je donijela i ekonomske mjere za ublažavanje ekonomske situacije izazvane epidemijom korona virusa, o čijoj efikasnosti je još uvijek rano govoriti i o čijim efektima treba da se izjasne stručnjaci iz ove oblasti. Nesporno je da država radi i na tom polju, pokušavajući da odgovori izazovima koje je epidemija korona virusa stavila pred Crnu Goru, te kako bi čuvajući zdravlje građana, stvorila pretpostavke za adekvatan oporavak crnogorske ekonomije.

Cijenimo da je potrebno ukazati i na neke propuste u funkcionisanju sistema, a koji se odnose na zaštitu i poštovanje ljudskih prava.

Prvi slučaj protivustavnog djelovanja bilo je objavljivanje spiskova lica koja se nalaze u samoizolaciji. Uprkos burnoj reakciji javnosti i argumentovanih upozorenja civilnog sektora, Vlada nije reagovala u smislu ispravke ove greške. Posebno zabrinjava to što je spisak objavljen uz prethodno dobijenu saglasnost Agencije za zaštitu ličnih podataka. Ovaj spisak, koji sadrži ime i prezime, adresu stanovanja (u prvom momentu je na neki način procurio i spisak koji je sadržao i jedinstveni matični broj, kontakt telefon, imena policijskih službenika) lica koja su dobila rješenje o samoizolaciji kontinuirano se ažurira. Ovo su osudile brojne međunarodne organizacije iz oblasti zaštite ljudskih prava.

Podsjećamo da je Savjet Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama izdao saopštenje u kojem naglašava povjerljivost zdravstvenih podataka, samo dan prije nego što je Agencija dala saglasnost za objavljivanje spiska lica u samoizolaciji na zahtjev Vlade. Takođe, nakon objavljivanja podataka, pojavio se veb sajt koji omogućava računanje udaljenosti od lica sa spiska.

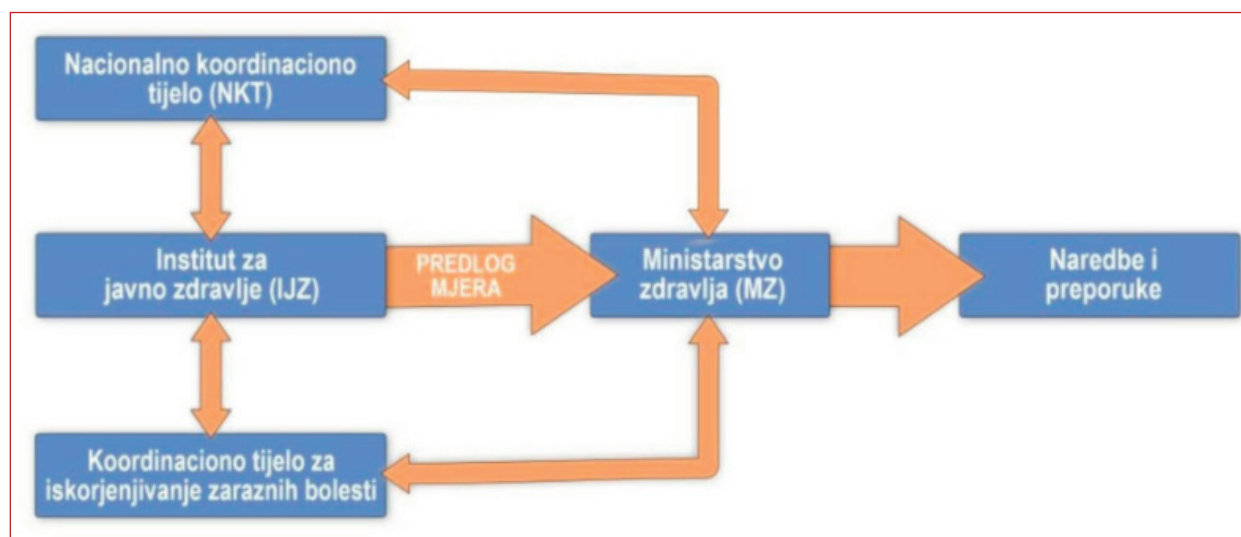
Teža povreda ljudskih prava desila se kada je u javnost „procurio“ spisak zaraženih korona virusom. Pozdravljamo što je Vlada osudila ovo kršenje i zatražila hitnu reakciju, do koje je došlo, i osumnjičeni je uhapšen. Objavljivanje informacija o zdravstvenom stanju pacijenata predstavlja

grubo kršenje prava na privatnost. Uz to, zaraženi i njihove porodice su izloženi stigmatizaciji, što im je dodatno otežalo trenutnu situaciju. U stanju epidemije i masovne ugroženosti mora se voditi računa o načinu vođenja medicinske evidencije i drugim pitanjima vezanim za ovu situaciju, kako bi se do kraja utvrdila odgovornost. Postavlja se pitanje neophodnosti ovakvog zbirnog spiska: ko je naložio da se on vodi, ko je nadležan za vođenje spiska, ko odlučuje da se spisak proslijedi informatičaru Doma zdravlja, koliko lica ima pristup ovim informacijama, zašto je spisak proslijeđen Domu zdravlja, vode li se takvi spiskovi i za ostale zarazne bolesti? Da li je ova zbirka podataka prijavljena Agenciji za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama?

Identitet pacijenata koji se nalaze na listi može biti zaštićen, tako što će umjesto ličnih podataka biti navedene šifre, uz strogu kontrolu pristupa ličnim podacima. Postoji mnogo načina za oprezno vođenje evidencije o pacijentima; međutim, zdravstveni sistem nije pravilno odgovorio ovom izazovu, što je izazvalo teže posljedice po pacijente. Posebno je bitno da se odgovori da li je spisak proslijeđivan još nekim institucijama, prvenstveno mislimo na Upravu policije i da li je ona to svojim službenicima distribuirala?

Sloboda izražavanja takođe je jedno od temeljnih prava koje se u ovoj situaciji dovodilo u pitanje. Previše gruba reakcija tužilaštva postojala je i kod privođenja lica zbog navodnog širenja panike za vreme epidemije. Ovo je osudila i Evropska komisija, navodeći da je nužno naći balans između slobode izražavanja i postupanja tužilaštva.

Neadekvatno informisanje oko formiranja NKT (Nacionalno koordinaciono tijelo za zarazne bolesti) i dovođene javnosti u zabludu, izazvalo je brojne sumnje. Većina odluka ovog tima ocijenjene su kao pravovremene i efikasne; ipak sjenku na njihov rad bacile su optužbe o sastavu, pravnom osnovu djelovanja, tačnom datumu osnivanja i sl. Uzrok ovim optužbama upravo se nalazi u odsustvu adekvatnog informisanja, transparentnosti prilikom formiranja tijela i objašnjenja njegovih nadležnosti. Sam naziv tijela naveo je javnost na pogrešan zaključak da je reč o tijelu uže nadležnosti, koje je moguće formirati u slučaju epidemije (Koordinaciono tijelo za iskorjenjivanje zaraznih bolesti predviđeno Zakonom o zaštiti zdravlja). Vlada je tek nakon mjesec dana, i nakon duže javne polemike, objasnila pravno utemeljenje i strukturu NKT. Građani imaju pravo da znaju ko i na koji način donosi važne odluke o njihovom zdravlju, slobodi, ograničenju temeljnih ljudskih prava, posebno što kršenje ovih odluka podliježe krivičnoj odgovornosti. Dodatno je zbunilo javnost to što se NKT predstavlja kao donosilac odluka u svim medijskim nas-



tupima, na sajtu i na društvenim mrežama. Sa druge strane, u pravnom smislu NKT predlaže mjere, a rješenja o naredbi donosi Ministarstvo zdravlja, pa se kao takve objavljuju u Službenom listu. Ovakvog pravnog reda je neophodno da se NKT drži i u praksi, kao i oni koji su u Vladi zaduženi za komunikaciju sa javnošću. Preciznost u ovoj oblasti je posebno bitna zbog pravne sigurnosti, kako bi oni kojih se tiče, imali mogućnost eventualne pravne zaštite.

Neminovno je primjetiti pasivan odnos Skupštine u cijeloj situaciji. Kao nosilac ustavne i zakonodavne vlasti, a prije svega kao najviše predstavničko tijelo naroda, Skupština je morala imati proaktivni pristup u rješavanju nastalih problema i nadzor nad usvojenim mjerama. Neprihvatljivo je da se tek nakon mjesec i po dana od početka krize zakaže zasijedanje Parlamenta.

Primijetili smo da u vremenu kada se Crna Gora suočava sa jednom od najvećih zdravstvenih prijetnji u svojoj istoriji, ova tema postaje predmet neadekvatne političke promocije i borbe. Izazov sa korona virusom je težak i kao društvo smo pokazali da možemo ozbiljno da mu odgovorimo. Zbog toga je vrlo važna precizna i jasna komunikacija sa građanima, a u okviru propisane procedure. Apelujemo da ovo ne budu teme za političke obračune i sticanje političkih poena, što partije mogu raditi i nastaviti nakon izlaska iz krize. Propusti koji se dešavaju moraju poslužiti kao lekcije Vladi da rješavanje primarnog problema mora biti sprovedeno u skladu sa principima zaštite temeljnih ljudskih prava i da jedno pravo (pa i ono na život i zdravlje) ne mora da isključuje drugo.

Danilo Papović, Anđela Đuković
Pravni savjetnici GA

Lista do sada donijetih odluka

▶ **13.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.014/20)

▶ **15.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.015/20)

▶ **16.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.016/20)

▶ **17.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.017/20)

▶ **18.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.018/20)

▶ **19.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.019/20)

▶ **20.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.020/20)

▶ **22.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.021/20)

▶ **24.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.022/20)

▶ **26.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.024/20)

▶ **27.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.025/20)

▶ **30.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.026/20)

▶ **31.03.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.027/20)

▶ **02.04.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.028/20)

▶ **07.04.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.030/20)

▶ **08.04.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.031/20)

▶ **13.04.2020.**

Naredba za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog korona virusa ("Službeni list Crne Gore", br.032/20)